

מוסדות
**דרבי
תורה**

בנשיאות מרן הגאון
רבי אשר וייס שליט"א

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

אגדה

פנה נא אל התלאות

הלכה

התרת נדרים ערב ראש השנה

ראש השנה תשפ"א

שנה כ"ג – קובץ אי' [תשל"ח]

יד"ל ע"י מכון "מנחת אשר"

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י
מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של
מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109
ירושלים

המען למכתבים:
ת.ד. 23170

Email: minchatasher1@gmail.com

יעמדו על הברכה

המזכים את הרבים בהפצת תורתו
של מרן הגאב"ד שליט"א

השיעור השבועי מוקדש

לעילוי נשמת

מרת פסיה

ב"ר יצחק ע"ה

קרסיק

נלב"ע כ"ה אלול תש"ע

ת.ג.צ.ב.ה.

הונצח ע"י

מתתיהו אליעזר ולאח שולמית קרסיק

גרשון דוד ופעסיל מלכה קרסיק

ראש השנה תשפ"א

התרת נדרים ערב ראש השנה

הנה מנהג קדום הוא לעשות התרת נדרים ערב ראש השנה בבוקר, ולא נודע מה מקור המנהג. ואין מנהג זה מוזכר בבית יוסף ובדרכי משה. אך השל"ה (מס' יומא נר מצוה אות א') הביא מנהג זה וכתב שמקורו בנדרים (כ"ג ע"ב):

"והרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה, יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל וכו'".

וכתב השל"ה דמכאן מקור המנהג לומר "כל נדרי" בליל יוה"כ וזריזין מקדימין למצוות לעשות כן לפני ראש השנה.

ובשיטה מקובצת (נדרים כ"ג ע"ב ד"ה ומתריץ) כתב בשם הרא"ם דלאו דווקא נקט ראש השנה והוא הדין לכל זמן מסויים, אך בשם רבינו נתנאל הקדוש כתב דרק בראש השנה מהני תנאי זה משום דהוי יום דין ויגמור בלבו לבטל כדי לא להיתפס בעון, וכך כתב עוד בשם יש מפרשים. והוסיף דמשום כך נהגו להתיר נדרים בליל יוה"כ, עי"ש.

ואכן המנהג לומר כל נדרי בליל יוה"כ מנהג קדום הוא וכל הראשונים עסקו בו וכמבואר גם בדברי הר"ן בנדרים שם, אך המנהג להתיר נדרים בערב ראש השנה כנראה התקבל בתקופת האר"י הק' בארץ ישראל.

ובספר שפתי כהן על התורה (שהיה בן דודו של האר"י וחי בצפת וקיבל תורה מפני המבי"ט והבית יוסף), בסוף פר' מטות כתב שנהגו להתיר נדרים בימי אלול, ורמז לדבר "לא יחל דברו ככל" סופי תיבות אלול, והחיד"א הביא דבריו בברכי יוסף (סימן תקפ"א ס"ק כ"א).

ואת הנוסח המקובל "שמעו נא רבותי דיינים מומחים וכו'" מצינו לראשונה בספר שערי ציון שהוא לקט תפילות (לר' נתן נטע הנובר שהיה מתלמידי תלמידיו של מוהר"ח ויטאל).

התרת נדרים ערב ראש השנה

ב

והנה כתב השל"ה (שם) וכן במטה אפרים (סימן תקפ"א סמ"ט) שיש נוהגים לעשות התרת נדרים בפני עשרה. אך לא כתבו טעם למנהג זה. ובקצה המטה שם הביא את דבריו של הגר"י באבד זצ"ל בספר יהושע (פסקים וכתבים סימן קצ"ט) דכיון שנהגו לומר כל נדרים ושבועות שנדרתי או נשבעתי "בין בהקיץ ובין בחלום" ולנדר חלום צריך עשרה (יו"ד סימן ר"י ס"ב) נהגו להתיר בפני עשרה.

ואף שעיקר דעת השו"ע שם שנדר בחלום אין צריך התרה כלל כשיטה ראשונה שהביא בסתם, אלא שכתב שי"א שצריך התרה של עשרה דידיעי למיקרי, וכתב שיש לחוש לדבריהם. והש"ך (שם סק"ה) כתב שכך נהוג, וכדברי השו"ע שיש לחוש לחומרא.

אך בימינו אין נוהגין כן, ולא חזינן אף לרבנן קשישאי שיתירו נדרים בערב ר"ה בפני עשרה, ונראה בטעמא דמילתא, דהלא כתב הרמ"א שם, דאם אי אפשר לקבץ עשרה בקלות, יש להתיר בפני שלשה, עי"ש, וכנראה דאכן יש בזה טירחא דציבורא, ואף חשש יוהרא, ולפיכך לא נהגו להתיר בפני עשרה, ובפני תלתא סגי.

וראיתי מי שיצא למחות על מה שמצוי מאוד שבני משפחה כגון אב ובן או שני אחים יושבים ביחד להתיר נדרים בער"ה, ואף מתירין נדרים זל"ז, אך באמת אין בזה כל פקפוק, דלהדיא מפורש בשו"ע (רכ"ח ס"ג) דקרובים כשרים להתיר נדרים, ומקורו בגמ' (נדרים ע"ז ע"ב) דלענין זה אין היתר נדרים כדין, עי"ש.

אך בהגרעק"א (יו"ד שם) וכן בפ"ת (שם סק"ט) מבואר דנשים וקטנים פסולים להתרת נדרים, ובשו"ת רעק"א (השמטות סימן ע"ג) החמיר דלענין היתר נדרים לא סמכינן אחזקה דרבא. אך לענ"ד בהיתר נדרים דער"ה יש להקל בשעה"ד, ואכמ"ל.

וראיתי מי שכתב לעורר דאף נשים צריכות להתיר נדרים בער"ה, וכתב שכל אשה תעשה בעלה שליח לבקש התרה ער"ה. אך באמת לא ראינו ולא שמענו מעולם, שנשים יתירו נדריהן בער"ה, ואף רבנן קשישאי לא נהגו כן, ומנהג ישראל תורה, ואין לגבב חומרות שלא שערום אבותינו, וזו פשיטא דאם אשה יודעת שנדרה נדר או נשבעה שבועה עליה לבקש התרה מיד, ויפה שעה אחת קודם ולא להמתין לער"ה,

התרת נדרים ערב ראש השנה

וכיון שהתרת נדרים בער"ה הוי מנהג בעלמא ולא מעיקר הדין, אין לך אלא מה שנהגו, ולא נהגו כן אלא אנשים ולא נשים, וז"פ.

ג

והנה כתב הרמ"א (יו"ד סימן רי"א ס"א):

"והא דאמרינן כל נדרי בליל יום כפורים הוי כאילו התנו בהדיא ומכל מקום לא סמכינן על זה להתיר בלא שאלה לחכם, כי אם לצורך גדול".

ויש לעיין האם חומרא זו נאמרה רק לגבי כל נדרי בליל יוה"כ או אף לגבי התרת נדרים בער"ה. ולכאורה יש מקום לומר דהתרת נדרים דער"ה עדיף טפי דסו"ס עומד הנודר בפניו ב"ד של שלשה ובמפורש מתחרט הוא על נדריו ומבקש התרה על העבר ומבטל את נדרי העתיד, משא"כ בכל נדרי שדומה יותר למעין תפלה.

אך בדרכי משה (שם אות א') הביא מקור הלכה זו משו"ת מהר"י וייל (סימן ב') שכתב דלא חזינן לרבנן קשישאי שסמכו על כל נדרי להתיר נדרים ושבועות בלי התרת חכם, ונראה ברור דבאותה המדה לא חזינן התירו נדרים ושבועות בלי התרת חכם משום שסמכו על היתר נדרים של ער"ה.

ונראה שדין זה כדין זה, דכיון דהוי התרה כללית והמונית וכעין מנהג בעלמא, ועפ"י רוב שלשת חברי הבי"ד אינם אלא עמי הארץ, ולפעמים נערים צעירים שלא קראו ולא שנו, וספק גדול אם יש אכן כונה גמורה להתרת נדרים, אין לסמוך אף על התרה זו אלא בשעה"ד וצורך גדול.

אך כבר כתבו גדולי הדור דלענין מנהג של מצוה שלא קיבל על עצמו בלשון נדר אפשר לסמוך על התרה דער"ה. כך כתוב בשלמת חיים להגרי"ח זוננפלד (ח"ב סמן ל"ח), כן העיד מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל בשם החזון איש (אעלה בתמר יו"ד אות מ"ז). ובהגהות מרן הגר"ח"ק על ספר זה העיד כן בשם אביו הגדול בעל קהלות יעקב, ועיין עוד במנחת שלמה (ח"א סימן צ"א אות כ') ובדרך אמונה (מתנות עניים פ"ז צה"ל ס"ק נ"ז).

וכבר קדם לכולם המהרש"ם (דעת תורה יו"ד סימן רי"א ס"ב). וכך נראה להורות למעשה.

ב

הנמצא בבידוד האם יכול להתיר נדרים בטלפון או בזום

לשאלת רבים לגבי מי שחלילה חולה קורונה או מי שנמצא בבידוד האם יכולים להתיר את נדריהם בערב ר"ה ע"י טלפון או בזום.

הנה איבעיא לן בגמ' (נדרים ח' ע"ב) אם בעל יכול להיות שליח לחרטת אשתו. ופשטו "אי מכנפין אין, אי לא לא".

והר"ן הביא שם מה שנחלקו הראשונים בביאור איבעי' זו. לדעת הרמב"ם (שבועות פ"ו ה"ד) אחרים פשיטא שאין נעשים שליח לבקש התרה, ולא איבעי' לן אלא בבעל משום שאשתו כגופו.

אך שיטת התוס' להיפך, דרק בבעל נסתפקו אם נעשה שליח, דמתוך שקשה לו נדרי אשתו חיישינן שמא יוסיף על חרטתה, אבל באיניש דעלמא פשיטא דמהני שליחות.

ובשו"ת הרשב"א (ח"א סימן תקנ"ד והביאו הב"י יו"ד סי' רכ"ח) דעתו כדעת הרמב"ם דמהני ע"י שליח.

והרא"ש (נדרים פ"א ס"ז) הביא בשם רבינו שמשון דיכול אדם לשלוח כת"י לבי"ד לבקש התרה ומתירין לו.

ובשו"ת הריב"ש (סימן ש"ע) כתב דאפשר דאף לדעת המחמירים בשליח, דכתב ידו עדיף טפי ומהני, אך מדברי הרמב"ם משמע דאין מתירין את הנדר אלא בפני הנודר ואף כת"י לא מהני "ונראה לי שראוי לחוש לדבריו. ועובדא דבת יפתח יוכיח".

וכונת הריב"ש למה שאמרו במדר' (פר' חיי שרה פרשה ס' סימן ג):

"ולא היה שם פנחס שיתיר לו את נדרו, אלא פנחס אמר הוא צריך לי ואני אלך אצלו, ויפתח אמר אני ראש קציני ישראל ואני הולך לי אצל פנחס, בין דין לדין אבדה הנערה ההיא, הדא דברייתא אמרה בין חיתא למחבלתא אזל ברא דעלובתא". (בין המילדת ליולדת אבד התינוק ומת).

התרת נדרים ערב ראש השנה

ואת"ל דיכול להתיר ע"י כתב למה לא שלח יפתח שליח עם כתב ידו לפנחס להתיר נדרו וע"כ דאף בכת"י אין מתירין, עי"ש.

ועפר ואפר אני תחת רגלי הריב"ש, אך לכאורה פשוט דאין כאן ראייה גמורה, וכי רחוק הדבר לומר שהיה זה למטה מכבודו של יפתח לשלוח לפנחס את כתב ידו.

ונראה ברור לענ"ד דלא התכוין הריב"ש אלא להביא כדמות ראייה מהא דיפתח, אלא שדעתו דיש לחוש לשיטת הרמב"ם משום דרב גובריה דמושה רבינו.

אך אף הריב"ש לא כתב אלא דיש לחוש לשיטת הרמב"ם, וכך העתיק גם הבית יוסף בשמו, ולכאורה משמע מזה דיש מקום להקל בשעת הדחק.

והנה בשו"ע (יו"ד סימן רכ"ח סט"ז) פסק כשיטת הרמב"ם וז"ל:

"צריך הנודר לבא לפני המתירין, כשיתירו לו, ואינו עושה שליח לשאול על נדרו".

ובט"ז (שם סק"כ) כתב:

"ואינו עושה שליח. בב"י בשם הרשב"א כתב דאפילו למאן דסבירא ליה הכי מכל מקום ע"י כתב שרי דכתב ידו עדיף משליח ומסקנת ריב"ש שמביא ב"י מסיק כרמב"ם דלעולם אין מתירין אלא בפניו ובת יפתח יוכיח עכ"ל משמע דאפי' בכתב אסור דאם לא כן בבת יפתח היה לו ליפתח ג"כ לשלוח כתב".

הרי שהט"ז הסיק כשיטת הריב"ש להחמיר בכתב ידו, אך בפ"ת (שם סק"ט) הביא את דברי הב"י ואת לשון הריב"ש וכתב "לפי"ז בשעת הדחק אפשר קצת להקל", וציין לדברי הנודע ביהודה דאין למדין הלכה מן האגדות, והביא אף את דברי החת"ס (שו"ת יו"ד סוס"י ר"כ) שדחה את ראית הריב"ש מבת יפתח, אך כתב שקשה לעשות מעשה, עי"ש.

ואני בעניי נראה דבשעת הדחק יש להקל בשופי ולא ידעתי מה כונת הפ"ת דבשעה"ד אפשר להקל קצת.

התרת נדרים ערב ראש השנה

ובטעם הדברים למה כת"י עדיף משליח, צ"ל דצריך הנודר לבקש התרה ולהביע חרטה בפני בי"ד, ולא מהני בזה שליחות, אבל בשלח כתב ידו לבי"ד, הנודר הוא זה שאכן מתחרט ומבקש התרה אף שאינו בפני הבית דין.

ולכאורה נראה לפי"ז דק"ו דמהני ע"י שיחות טלפון או זום.

אך באמת נראה דאף לפי מה שהחמירו הפוסקים בשלח כת"י דלא מהני ולמדו כן מדברי הרמב"ם, נידון דידן עדיף טפי מכת"י, ומהני אף לכתחלה.

דהנה יש לעיין בכל עיקר שיטת הרמב"ם בטעמא דמילתא, ולמה לא יוכל לבקש התרה ע"י שליח, והלא לא מצינו בזה גזיה"כ, וחידוש הוא שרבים הראשונים שנקטו כשיטת הרמב"ם ולא פירשו טעמים של דברים.

ובפירוש הרדב"ז על הרמב"ם כתב:

"דעת הרב ז"ל דאין מתירין ע"י כתב והטעם מבואר כי צריך חקירה ואי אפשר לחקור הדבר יפה מתוך הכתב, כיוצא בזה אמרו גבי עדים מפיהם ולא מפני כתבם, תדע דעד כאן לא קא מיבעיא לן בגמרא אלא בבעל אבל אחר פשיטא שאינו נעשה שליח וכ"ש ע"י כתב דלא".

הרי דנקט דלא מהני לא שליחות ולא כתב משום שצריך חקירה, והסמך את דברי הרמב"ם על מה שדרשו לגבי עדות מפיהם ולא מפני כתבם.

ובדברי שאול להגרי"ש נאטנזאן על הלכות נדרים (רכ"ח ס"ק כ"א) כתב:

"לכאורה היה נ"ל טעם חדש דאינו יכול לעשות שליח להתיר נדר דהרי מבואר שצריך לפרט הנדר והסיבה, ולדעת הפרישה צריך שישאלנו החכם לאיזה סבה עשה זאת וא"כ לכך לא מועיל שליח, דלהאיש יכול לשאול הטעם והסיבה ואינו יכול לשקר פן יתגלה אח"כ ובפניו יענו כחשו, אבל השליח חיישינן שישקר הסבה ויתנצל אח"כ שהמשלח אמר לו כך וכו'". ובדרכו כתב לבאר גם למה לא מהני בכתב, ודבריו הם כעין דברי הרדב"ז על הרמב"ם.

ולפי דבריהם נראה דאף לדעת המחמירים בכתב, יש להקל בשיחת טלפון וק"ו בשיחת זום שבו אפשר לחקור את הנודר ולשמוע מפיו ואף לראות את פניו.

התרת נדרים ערב ראש השנה

וכ"ז ברור ונכון אף במי שאכן נדר נדר גמור, וק"ו ב"ב של ק"ו בהתרת נדרים של ערב ר"ה דהוי מנהג בעלמא, נראה דכאשר בשעה"ד עסקינן כבני"ד אפשר להתיר את נדרם של היושבים בדרך בשיחת זום ואף בשיחת טלפון.

בורא רפואות ישלח רפואה לשמה לכל חולי עמו ישראל.

פנה נא אל התלאות

פנה נא אל התלאות

הנה ביום ראשון של ראש השנה אנו קוראים את פרשת הגר וישמעאל בנה ואת פרשת חנה בהפטרה, ויש להתבונן מה ענין קריאות אלה לר"ה. (עיין מגן אברהם סי' תקפ"ד סק"ה).

ונראה, שרצוננו בזה לעורר רחמי שמים, דאף אם אינו ראוי ואינו כדאי, מ"מ כשצועק אדם מתוך כאב לבו ושברון רוחו הקב"ה שומע תפילתו, הלא ישמעאל רשע היה ומ"מ "וישמע אלוקים אל קול הנער באשר הוא שם" (בראשית כ"א י"ז). מלאכי השרת שאלו, רבוננו של עולם מי שעתידין בניו להמית בניך בצמא אתה עושה לו נס, ומ"מ קיבל הקב"ה שוועתו.

וכך מצינו גם בחנה וכדברי הכתוב (שמואל א' א' י') "והיא מרת נפש ותתפלל אל ה'". הרי לן סגולה מיוחדת, דכאשר אדם קורא אל ה' במר לבו מתוך כאב וצער תפילתו נשמעת.

וביום א' דסליחות מבקשים אנו מהקב"ה "פנה נא אל התלאות ואל לחטאות". דעצם התלאות, הקשיים והיסורים מעוררים רחמי שמים ומכפרים עון וחטאה אף שהאדם לא חזר בתשובה.

כולי האי ואולי יחוס עם עני ואביון אולי ירחם.

אמנם לא תמיד אפשר לסמוך שבכל אלה יסלח עון אף ללא תשובה שלימה, ומשל למה הדבר דומה.

ילד קטן חוזר מבית הספר ובדרך התנפלו עליו קבוצת בריונים. היכוהו פצעוהו וגנבו ממנו את הילקוט שעל גבו. כאשר חוזר הביתה בבכי תמרורים ואביו שומע על תלאותיו ועל מזל הביש שפקד אותו, הוא מחבקהו ומנשקהו ונותן לו מתנות כדי להרגיעו ולרפא את מכאובו. למחרת נכנס ילד זה לחנות בדרכו הביתה מבית הספר, מילא את הילקוט במעדנים וממתקים, וניסה להתגנב החוצה ושללו בידו. בעל החנות תפס אותו, הפליא בו את מכותיו ולקח ממנו את הילקוט העמוס לעייפה

פנה נא אל התלאות

בביזת מצרים.

כאשר הגיע הילד הביתה וסיפר לאביו את קורותיו היום מוסיף לו האב עוד כהנה וכהנה מנה אחת אפיים. שואל הילד בפליאה גדולה, מה יום מיומיים, הלא אתמול כאשר חזר הביתה מוכה וחבול זכה לאהבה יתירה ומתנות רבות, והיום כשחזר חבול ומוכה הוסיפו לו שבע על מכותיו.

ענה לו אביו, ילד שוטה שכמותך אתמול פגעו בך על לא עול בכפך, בדין היה שנרחם עליך, אבל היום אתה הוא זה שהבאת על עצמך מכאוב על עבירה שבידך, בדין הוא שתשא בעונש.

כאשר אנו הבאנו על עצמנו כאב ויסורים על קוצר מעשינו וחדלון ידינו בעבודת ה' יאמר לנו הקב"ה איש בחטאו ימות ועונו ישא.

ומשו"כ צריכים אנו לזעוק ולהריע לפני אבינו שבשמים, להשתדל בתשובה שלימה, והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפנו.

עומדים אנחנו עדיין בעיצומה של מגיפה קשה, אין לך יום שאין קללתה מרובה משל חברתה, דאגה גדולה מכרסנת בלב כל אחד ואחד, בכל יום ויום נדבקים אלפי חולים, ומי יודע מה יולד יום. שבורים ורצוצים עומדים אנו לפני מלך המשפט להתחנן על נפשנו ועל משפחתינו. לדאבון לב רבים מתו במגיפה, ורבבות עדיין נאנקים מיסוריהן, וחלקם כבר סובלים חודשים רבים, אוי לנו כי הושברנו.

מתחזקים אנו בדברי חז"ל (ברכות ה' ע"א): "יסורין שממרקין כל גופו של אדם".

ומתחננים אנו בתפילה, בתחינה ובקשה, "פנה נא אל התלאות ואל לחטאות".

נחזור בתשובה שלימה לפניו, נטיב דרכנו ומעללינו, והוא רחום יכפר עון ולא ישחית.

פנה נא אל התלאות

יום זכרון תרועה

(דרשה בר"ה שחל בשבת)

שבת קודש זו יום זכרון תרועה היא, (ר"ה כ"ט ע"ב). ונראה דאף שאין אנו תוקעים בשופר, זכרון תרועה מיהו בעינן, ומוטל עלינו לזכור את תרועת השופר בהשתוקקות ובהתבוננות, להצטער שאין בידינו לתקוע ולבקש מהקב"ה שיעלה בידינו כאילו תקענו.

דהנה רבות עסקו גדולי הדורות בשאלה גדולה זו, היתכן שחז"ל ביטלו סגולה נפלאה זו דשופר משום חשש רחוק של "שמא יעבירונו ד' אמות ברשות הרבים", דהלא חשש זה רחוק הוא עד למאוד, ואף אם כך יקרה אין זה אלא עבירת היחיד בשוגג, ומשום חשש זה קיפחו חז"ל את כל העדה כולה למנוע מהם לא רק את מצות השופר, אלא אף את הסגולה המופלאה של זכירת עקידת יצחק, והלא פלא הוא.

והנראה בזה, דהנה שני ענינים שונים יש בתקיעת שופר האחת, סגולתה של עקידת יצחק וכמו שאמרו חז"ל (ר"ה ט"ז ע"א) "תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם אילו של יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם את עצמכם", וענין זה הגדולה שבסגולות הכפרה בראש השנה. והענין השני הוא המלכת הקב"ה, ותוקעים אנו בשופר להמליך את הקב"ה בעולם כולו, ועיצומו של יום מלכות הוא, וכמ"ש תקעו לפני בשופר כדי שתמלכוני עליכם. וכבר כתב רבינו סעדיה גאון בטעמי התקיעות שתקיעת השופר יש בה המלכת הקב"ה בעולמו עי"ש.

והנה יש מי שיכריז על נאמנות מוחלטת למלך, אך את שליחי המלך לא יכיר, את חקיו לא יכבד, ובבניו ישתלח ללא רחם. נאמנות זו מסולפת לחלוטין, דמי שבאמת אוהב את המלך, ורוצה לעשות לו נחת רוח, יכבד לא רק את המלך אלא אף את בניו שריו ויועציו.

ובדרך זה נראה, דכאשר אנו נמנעים מלתקוע בשופר משום שכך תיקנו חז"ל יש בכך ביטוי נשגב ונעלה למלכות, שהרי בכך אנו מכריזים לגלות

פנה נא אל התלאות

ולהודיע שאנו כפופים לא רק למלך אלא גם לעבדיו משרתיו שהן הם חכמי ישראל, וזו שלימותה של קבלת עול מלכות.

ובימים קדושים נוראים ונשגבים אלה עיקר כונתנו בתקיעת שופר איננה לתועלת דידן, לזכות לסליחה, למחילה ולכפרה, אלא להמליך את הקב"ה בעולמו. וכבר כתב הכהן הגדול מאחיו (משך חכמה פרשת אמור כ"ג כ"ד), דהקב"ה וישראל, הם כשני אוהבים שכל אחד מהם חפץ בכבוד חבירו, והביא לכך שתי דוגמאות: א. מצות תפילין, הלא בתפילין שלנו כתוב "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", ובתפילין של הקב"ה אמרו (ברכות ו' ע"א) שכתוב בהן "מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". ב. במלחמת מדין צוה הקב"ה (במדבר ל"א ב') "נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים" אך משה רבינו צוה (שם ג') "לתת נקמת ה' במדין" עי"ש.

ובדרך זה נראה. אמנם הקב"ה צוה לנו לתקוע בשופר ע"מ שיעלה לפניו עקידת יצחק ונזכה לסליחה, למחילה ולכפרה, אך אנו עיקר כונתנו להמליך את הקב"ה בעולמות כולם. ומש"כ מוותרים אנו על סגולת הכפרה כדי להוסיף חיל במלכות שמים.

ובספרי חסידות הוסיפו בד"ז לבאר דחג הפסח קרוי בתורה בשם חג המצות דשם זה רומז לחיבתן של ישראל שלא הספיק בצקם להחמיץ וגם צידה לא עשו להם. אלא יצאו אל המדבר הגדול באמונה תמימה, אך בני ישראל קוראים לחג זה פסח לשבח את אבינו שבשמים שפסח על הפתח להצילנו מן המשחית.

ולכן מבטלים אנו את מצוות השופר כשר"ה חל בשבת באהבה ובשמחה, דהלא עיקר כונתנו בתקיעת שופר אינה אלא מלכות, וביטול התקיעה בשבת יש בה ביטוי נשגב ביותר של מלכות כמבואר.

וכאשר כונתנו לשם שמים ואנוסים אנו במצוות החכמים לבטל מצוה נשגבה זו הקב"ה כביכול תוקע לנו בשמים וזוכר לנו את עקידת יצחק.

פנה נא אל התלאות

ב

הן שנה זו חל ראש השנה להיות בשבת, ומטבע הדברים הדאגה מכרסמת בנו והלב דואב ודואג - אנה אנו באים ביום הזכרון והמשפט בלא תקיעת שופר לסנגר עלינו. הלא אין כמו השופר להעלות זיכרוננו לטובה לפני מלך המשפט, והשופר מעורר את זכות עקידת יצחק, כמ"ש (ר"ה ט"ז ע"א) "אמר הקדוש ברוך הוא תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני". וכל אלה חסרנו כאשר ר"ה חל בשבת ונבצר ממנו בגזירת חכמים לתקוע בשופר.

אמנם אמרו גדולי החסידות היפך הדברים והדגישו את לשון חז"ל (שם כ"ט ע"ב) "יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת", לאמר שכאשר ראש השנה חל להיות בשבת הרי זה יו"ט לישראל, וכל כך למה.

משום שאמרו חכמים (שבת ס"ג ע"א) "חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה". כאשר אנחנו תוקעים בשופר ספק גדול אם קיימנו מצוה נשגבה זו בכוונה הראויה והרצויה הלא כוונת רמות ונשגבות מצינו בדברי גדולי המקובלים בתקיעת שופר, וכל אלה נשגבים מבינתנו ונעלים מהשגתנו. ואין בידינו לכוון אפילו למקצת שבמקצת מכוונות התקיעה והתרועה.

מי יודע אם המלאכים מן התשר"ת, התש"ת והתר"ת אכן יצאו מן השופר שלנו.

אבל כאשר אבינו שבשמים תוקע שבשבילנו והוא זה שמעלה עלינו כאילו תקענו, אין עוד מלבדו ואפס זולתו, והתקיעות ודאי שהן בכל הכוונות הרצויות והנשגבות. כאשר הקב"ה תוקע לנו בשמים, תקיעות אלה נעלות מכל מה שביד אדם, ואף אם גדול שבגדולים הוא, לתקוע ולהריע.

ולפיכך אמרו שאכן "יום טוב של ראש השנה" כאשר חל בשבת והקב"ה הוא שליח ציבור לתקוע לבני ישראל, הרי זה יום טוב לישראל.

פנה נא אל התלאות

ומוסיף אני על דא"ח הנ"ל, שאנו מבקשים ומתחננים - ריבוננו של עולם
אבינו שבשמים, אב הרחמים והסליחות, אם אתה כבר תוקע בשופר
למעננו, אנא "תקע בשופר גדול לחרותנו ושא נס לקבץ גליותינו". שיהא
קול השופר קול שופרו של משיח צדקנו, סוף וקץ לכל צרותינו תחילה
וראש לפדיון נפשנו, במהרה בימינו אמן.

פנה נא אל התלאות

אני אזכור לכם אילו של יצחק

(לר"ה שחל להיות בשבת)

הנה שאלו רבים במה שגזרו חז"ל שלא לתקוע בשופר בראש השנה שחל בשבת, משום גזירה שמא יטול שופר בידו וילך אצל חכם ללמוד תקיעת השופר ויעבירונו ד' אמות ברה"ר (סוכה מ"ג ע"א). דלכאורה תמוה דמשום גזירה רחוקה כ"כ שמא יחידים יכשלו בשוגג באיסור מעביר ד"א ברה"ר ביטלו מכל בית ישראל את סגולת השופר המופלאה. והלא מלבד מצות עשה של תקיעת שופר, אין לך סגולה גדולה כהשופר שעליו אמרו חז"ל "כדי שיעלה זכרונו לפני לטובה, ובמה בשופר" ועוד אמרו (ר"ה ט"ז ע"א) "אמר הקב"ה לישראל תקעו לפני בשופר של איל ואני אזכור לכם אילו של יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם את עצמכם".

ותמוה אפוא שחכמים מנעו מכל בית ישראל סגולה מופלאה ונשגבה זו משום גזירה רחוקה.

וכבר כתב בזה הכהן הגדול במשך חכמה (ויקרא כ"ג כ"ד) "הרי זה גופיה מה שאין אנו תוקעים בר"ה שחל להיות בשבת, זה גופה עקידה רוחנית מופלגת ומועיל לרצות אותנו כמו שמרצה זכרות השופר".

אך עדיין צ"ע מה ענין עקידה רוחנית זו לסגולת השופר ולעקידת יצחק.

ונראה לפי מה שביארתי במק"א דהנסיון של יצחק היה גדול במדה מסויימת מנסיונו של אברהם אבינו, שהרי אברהם שמע מפי הגבורה ולא היה לו כל מקום לפקפק בחובתו, אך יצחק לא שמע אלא מפיו של אברהם, ומן הטבע היה שיפקפק בדברים, ויפלפל אם אברהם אביו וינסה לפרש בדרך אחרת את דבר ה'.

אך גדולתו של יצחק שלא הרהר כלל אחרי דבריו של אברהם, וקיבל את דבריו כאילו נאמרו מפי הגבורה והורה בזה דרך לזרעו לדורות עולם

פנה נא אל התלאות

שאסור לפקפק ואסור להרהר אחרי דבריהם של נביאי ה' גדולי ישראל.
ועלינו לקבל דבריהם בהכנעה מוחלטת ובאמונה תמימה.

ובבחינה זו גם ביטול סגולת השופר משום גזירת חכמים, וקבלת דברים כאילו נאמרו מפי הגבורה ללא כל הרהור ופקפוק, אכן "זה גופה עקידה רוחנית מופלגת" שמועילה לרצות כמו זכרון השופר ועקידת יצחק. שהרי זה כל מעלתו הנשגבה של עקידת יצחק, ועל זאת מבקשים אנו -

"רחמנא אידכר לן זכותא דיצחק עקידא"

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לום אנג'לס

